

lozzin kívüli -- neveléstörténeti kutatásairól, neveléstörténet-kutatási szervezőmunkájáról, a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályában mint a neveléstudomány képviselőjének tapasztalatairól, az 1970-es Nevelésügyi Kongresszus szervezésében, lebonyolításában való szerepéről, az MTA Pedagógiai Bizottságának neveléstörténeti albizottságának élén végzett tevékenységéről, a Magyar Pedagógiai Társaság újjáalakításáról, nemzetközi kapcsolatairól stb. Nem lenne érdemes még egyszer bekapcsolni azt a magnót?

* * *

Évtizedek óta gondolkodom rá: valakinek meg kellene írni tudományos hitelességgel, kellő történeti empátiával az értelmiségi származású értelmiségiek sorsának (vagy inkább: "útkeresésének") történetét a felszabadulás utáni magyar társadalomban. Ehhez a témához is értékes adalékul szolgálhat ez a könyv, hiszen e könyvismertetésnek ezt a címet is adhattam volna: "Egy értelmiségi származású értelmiségi a 20. század középső évtizedeinek társadalmi viharai-ban".

Mészáros István

TALLÓZÁS "A TANÍTÓ" CÍMŰ FOLYÓIRATBAN*

Az alsó tagozat a közoktatás egyik legkritikusabb szakasza. Jó ideje és napjainkban is számtalan a változás itt is; alternatív tantervek születnek, új módszerek, új eszközök stb. jelennek meg, és hirdetik, a "réginél" hatékonyabban lehet alkalmazásukkal tanítani. A képzés, a továbbképzés is csak nehezen tudja a változásokat követni.

A társadalom -- tudjuk, nem mindig ok nélkül -- elégedetlen az iskolával. A tömegkommunikációs csatornákon keresztül sokszor elmarasztaló kritika éri az alsó tagozatot is. Számos vita zajlott le a közelmúltban pl. az olvasás-tanításról, az "új" matematikáról stb. Ezek elbizonytalaníthatják a pedagógusokat. Az alsó tagozatos nevelők részére készül, havonta jelenik meg "A TANÍTÓ", a Művelődési Minisztérium módszertani folyóirata (felelős szerkesztője Kerényi Jánosné). A pedagógiai sajtónak egyik -- vagy talán a -- legolvasottabb kiadványa. Jó minőségű papíron, modern nyomdatechnikával szépen

*Az elmúlt két és fél esztendő alatt (1986-tól 1988 augusztusáig) megjelent számokat néztem át. Az olvasottakról fogalmazok meg néhány gondolatot.

szedve, jól olvasható betűkkel, jól tagoltan, fotókkal, képekkel, rajzokkal, ábrákkal illusztrálva kerül a tanítókhöz. Kisiskolásokról, tanítókról készült fotóit, kedves, hangulatos, olykor megható, jellemző életképeit, portréit bizonyára szívesen nézi minden olvasó. "A TANÍTÓ"-nak, mint módszertani folyóiratnak, igazi illetékesként fel kell vállalnia a szakmai állásfoglalást, segíteni kell a tanítókat abban, hogy eligazodjanak 'a vélemények között. Tudjanak ezekből átvenni, elfogadni, okulni vagy éppen elutasítani.

Az alsó tagozatos tantervi-tankönyvi korrekció 1987-re készült el, szeptemberben lépett életbe. A korrekció előkészületi munkáiról folyamatosan "tudósított" a lap. Előző évi számaiban közölte az 1978-as tanterv hatékonyságára vonatkozó vizsgálatokat, amelyeknek mutatói indokoltá tették, megalapozták a korrekciót. Már 1986-ban folyamatosan ismertette a folyóirat az elkészült tervezeteket. Az anyanyelv útmutató tervezetét 1986. szeptember–december közötti számok közölték, így a tanítók azonnal elemezheték, véleményezheték. Javasataik figyelembevételével születtek a végleges ("korrigált") tantervek. A korrekció fokozatos bevezetését is segítette ez úton a lap. Hasonló módon előzetes ismertetést kaptak a kollégák a matematika-, a rajz-, a testnevelés-, az osztályfőnöki óra módosított tanterveiről is, amelyeket a korrekciók összeállítói írtak. "A TANÍTÓ" időben, a legrövidebb úton biztosította az összekötő hidat az OPI (a tantervek, korrekciók készítői), a Művelődési Minisztérium (a tantervek, korrekciók irányítói, elfogadói) és a gyakorlat között. Azt hiszem, ez az ideális együttműködés példája volt az elmélet és a gyakorlat között.

Talán a "legolvasottabbak" azok a számok, amelyekben tanmenetjavaslatok találhatóak. Az egész évre szóló tanmenetjavaslatokat tantárgyanként, mind a négy osztály részére külön kiadványban is megjelenteti a szerkesztőség. Ezeket használhatják a tanítók, sőt fel is menti őket a tanmenet készítése alól. A javaslatokat szükségesnek tartom. Komoly segítség a kollégáknak — különösen a képesítés nélkülieknek és a kezdőknek —, és biztosítja az egységes előrehaladást. A jó tanítónak azonban a javaslatok csak iránymutatók, ők évről évre az osztályhoz, a körülményekhez igazítják a tanmeneteiket.

A korrigált tankönyveket is időben ismertette "A TANÍTÓ". A szerzők részletes módszertani útmutatót közöltek a könyvek, munkalapok felhasználásához. Az átdolgozott "Anyanyelvünk" munkáltató tankönyv szerzője, Nagy J. József, több számon, több évfolyamon keresztül, ciklusonként ad részletes leírást tankönyvéről. A matematika-munkalapokról Halmos Istvánné írt. Mind a két könyv használatát meg kell tanulnia a tanítóknak, ezt segítik a megjelenő, hasznos sorozatok.

Az immár alternatívává vált "Zsolnai" – nyelvi-irodalmi-kommunikációs nevelési – program is sorozatként, bőséges terjedelemben került az 1986-os számokba. Amennyire sokallom a rádióban-televízióban hallott-látott, napilapokban olvasott, olykor már reklámnak tűnő öndicséreteket, annyira fontosnak tartom, hogy a tanítók módszertani lapjában helye legyen az új programoknak, új módszereknek, eredményeknek. Az ismertetés jó, világosan kivehetők a célok, a feladatok, jók a konkrét módszertani leírások. Az érdeklődést felkeltik, ötleteket lehet kapni az olvasottakból.

Tudjuk, a pozitívumok mellett vannak ellentmondások is a programban, gondok a megvalósításban. Jó lenne, ha ezek is megjelenének "A TANÍTÓ" hasábjain. Erre a programnak is szüksége lenne, így jobban letisztulhatna és korrektebb lenne a többoldalú ismertetés. (Természetesen ehhez éppen azoknak a kollégáknak kellene tollat ragadni, akik elégedetlenek, akik felismertek gondokat vagy éppen feladták, "kiléptek" a programból.)

Hasonlóan nagy lélegzetű, terjedelmes az 1987–88-ban megjelent "Egy kísérlet tapasztalatai" című cikksorozat, amelyet Demeter Katalin és Lénárd Ferenc írt az általuk kidolgozott, irányított intenzív-variációs tanulási kísérletről. Ez az ismertetés véleményem szerint túlságosan tényszerű, leírt elveivel vitatkozni lehet, mert nem látni mögötte a 6–10 éves kisiskolást. A cikksorozatról én készítettem "A TANÍTÓ"-ban összefoglalót, benne megfogalmaztam azokat a problémákat, amelyekre fel kell hívni a kísérletezők figyelmét. Vitaindítónak szántam írásomat, sajnos augusztusig senki nem reagált rá. Így elképzelhető az is, hogy a gyakorlatban a megvalósítás során nem olyan rideg a kísérlet, mint a leírásban. Meggyőződésem, hogy minden programot, minden tanító a saját személyiségén keresztül valósít meg és a tanító személyisége (beletartozik természetesen a felkészültsége is) határozza/határozhatja meg bármilyen program eredményességét vagy eredménytelenségét. Szakmai vita nélkül sajnos e kísérlethez kapcsolva ilyen alapelvekkel találkozhatnak az olvasók: az alsó tagozatban nincsen helye a tanításban a játékoságnak, a manipulációnak, a direkt differenciálásnak stb.

Keveslem a lapban a kritikát, hiszen a gyakorlatban ellentmondások, újítások, sikerek tanúi lehetünk. Kellenek a viták. Meg kell ismerni a más megoldást, ki kell próbálni az újat, csak így lehet állást foglalni mellette vagy ellene. A pedagógiai szaklapokban is legyen helye a pedagógiai szakmai vitáknak, ne csak a tömegkommunikáció csatornáin, újságírók és olvasók között. Mindkét említett sorozattal kapcsolatban (ha már ennyi helyet kaptak a folyóiratban) a szerkesztőségnek, a szerkesztőbizottságnak is állást kellene

foglalni, meg kellene itt szólaltatni az alsó tagozat irányítóit, vezető szakembereit is. Ezen a fórumon várják igazán a tanítók a megalapozott véleményeket. Ezek segítenék valóban az elbizonytalanodottak munkáját.

A "Munkánk műhelyéből" című állandó rovat is méltán népszerű. Minden tárgy helyet kap keretében. Részletes óraleírások, tervezetek; konkrét módszerjavaslatok; készség-, képességfejlesztő eljárások; tankönyvek, feladatlapok, taneszközök, információhordozók bemutatása, elemzése; feladatgyűjtemények; differenciálási megoldások; teljesítménymérő eszközök stb. jelennek meg ebben a rovatban. A gondosan összeállított tervezetekben, leírásokban többnyire korszerű tanulásirányítási, differenciálási megoldásokat, modern és hagyományos taneszközök alkalmazását ismerhetik meg az olvasók. Igazi "receptek" ezek. Szükségük van a tanítóknak ilyenekre. Kinek minta, kinek megerősítés, kinek továbbképzés. Válogathatnak belőlük, kipróbálhatják más ötletét, összehasonlíthatják eredményeiket másokéval. A konkrét feladatok, táblaképek, ábrák, rajzok, szép szabályos írásminták stb. közlése segíti a kollégákat, mintát adnak a fóliák, feladatlapok, szemléltető anyagok elkészítéséhez. A félévi és az év végi teljesítménymérő lapokat is nagyon várják a tanítók, segít az egységes követelmények egységes értékelésében.

Az "Iskolapszichológus szemmel..." című állandó rovat 3-4 alkalommal jelentkezik évente, állandó szerzője Kósáné Ormai Vera. Oktatás- és neveléslélektani témái fontosak a pedagógusoknak. (Néhány cím: Az ülésrend; A pedagógus-gyerek kapcsolat kölcsönössége; A pedagógus és a gyerekek kérdései.) A kisiskolásokat jól ismerő pszichológus saját oldaláról közelít a témához, megindokolja, megalapozza állásfoglalásait, remek példákat hoz, pedagógiai döntéseket elősegítő javaslatokat, tanácsokat ad a tanítóknak. A pszichológiai ismeretek állandó felszínen tartása, az új kutatások megismerése nélkülözhetetlen a gyakorlói pedagógusoknak. Ebben segít ez a rovat.

Keveslem a nevelési gondolatokkal foglalkozó cikket a lapban. (Természetesen az óraleírásokban a szerzők a tanítások tartalom adta lehetőségeire mindig felhívják a figyelmet.) A nevelési feladatok, problémák megoldására különösen nehéz felkészíteni a jövőbeli pedagógusokat. A nevelési szituációban pedig könnyebb a döntés, ha ismerünk néhány variációt a probléma megoldására. "A TANÍTÓ" (is) oktatáscentrikus. Az igény, a szükséglet is ezt kívánja a folyóirattól, hiszen pl. a sok képesítés nélküli tanítót, a változásokat nehezen követő kollégát elsősorban "receptekkel" kell segíteni. Bizonyára az 1988-ban induló új sorozat, "A tanító — osztályfőnök" sok hasznos segítséget ad majd a nevelési helyzetek megoldásához is.

Sokat foglalkozik, "A TANÍTÓ" a beszédműveléssel, beszédneveléssel, az írástanulással, a differenciált oktatással, az értékeléssel, az iskolakezddés problémáival. A kibernetika is keresi lehetőségeit az alsó tagozatban. "A tanórán kívüli nevelés" című rovat is visszatérő. Játékok, szakkörök, múzeumlátogatások, a napközismunka, az ünnepélyek, megemlékezése stb. megtervezéséhez, szervezéséhez ad ötleteket. A kisdobosmunkához is kapnak segítséget a tanítók.

Aktuális közoktatási kérdések is helyet kapnak "A TANÍTÓ"-ban. (Pl. "Hatalyba lép az új oktatási törvény" = 1986. 8. sz.) Esetenként "Nagy pedagógus elődeink" sorából is emlékezik azokra, akik példaképeink lehetnek. (Pl. 1986. 5. sz.) Olykor kitekint külföldre is (1988. 6—7. sz.). Rendszeresen köszönti a kitüntetetteket, tudósít pedagógiai rendezvényekről.

A megjelent cikkekhez, írásokhoz irodalmat is közölnek a szerzők, így az érdeklődők tovább kutathatnak a témában.

Gondosan figyeli a szerkesztőség a pedagógusok és a 6—10 évesek számára megjelenő könyveket. Rövid ismertetőt közöl róluk. Figyelmes szolgáltatás ez a tanítók részére. "A TANÍTÓ" hátlapján láthatók az éppen ajánlott könyvek fedeleinek képei. A válogatás igényes, mindig szinkronban van a könyvkiadásal és az aktuális nevelési-tanulási-tanítási feladatokkal.

Természetes, hogy a hirdetések is a tanítóknak szólnak. Taneszközöket, információhordozókat hirdetnek (többnyire a TANÉRT) árral, fényképpel, rajzzal, leírással. Elmondhatjuk, egyre több és korszerűbb szemléltető és a tanulást segítő anyag (egyének, közösségek, intézmények munkái) készül.

Folyamatosan hirdet, közöl saját és egyéb pedagógiai pályázatokat "A TANÍTÓ", az eredményhirdetések igazolják: nemhiába. Sok az újat kereső, jobbat akaró tanító. A kiemelkedő munkákat cikkek formájában megismerhetik az olvasók.

Népszerű "A TANÍTÓ" Módszertani Füzetek Sorozata is. Eddig a következők jelentek meg:

1. Olvasni-írni tanulunk;
2. Fogalmazástanítás;
3. A népköltések feldolgozása;
4. A könyv szerepe a nevelésben;
- 5—6. Történelmi olvasmányok 3. osztályosoknak;
- 7—8. Történelmi olvasmányok 4. osztályosoknak;
9. Válogatás a 4. osztályos matematika-munkalapok anyagából.

A címek elárulják, hogy tematikus kiegészítői a módszertani folyóiratnak. Ezekben is óratervezetek, módszertani leírások, útmutatók stb. találhatóak.

A cikkek, írások szerzői között találunk tanítókat, szaktanácsadókat, igazgatókat, -helyetteseket, főiskolai, egyetemi oktatókat és az alsó tago-

zat irányítóit, az OPI és a minisztérium munkatársait. Az utóbbiak széles rálátással adnak képet egyes kérdésekről. A felsorolás igazolja, mindenki, aki felelősséget érez, tenni akar a kisiskolásokért, jelentkezhet a lépben. A legtöbbet a tanítóképző főiskolák oktatói publikálnak. (Nem jellemző minden főiskolára!) Őket követik a gyakorló tanítók, a szaktanácsadók, majd az OPI szakemberei.

Színvonalas, gyakorlatra orientált, jó módszertani folyóiratnak tartom "A TANÍTÓ"-t. Írásaival sokoldalúan segíti a gyakorló pedagógusokat. Szinkronban van a változásokkal, tájékoztatást ad az új próbálkozásokról, segíti az elmélet és a gyakorlat együttműködését. Méltán jut el minden általános iskolába, csaknem minden tanítóhoz.

Petriné Feyér Judit

DIE SCHULEN DER REFORMPÄDAGOGIK HEUTE

Hrsg.: Hermann Röhrs

Düsseldorf, 1986. Schwann Verlag, 420 oldal

A reformpedagógia a maga sokoldalúságával, másságával, alig vagy részben ismertségével valószínűleg minden pedagógus számára érdekes téma. Hazánkban ez alighanem különösen igaz. Hiszen tudjuk, hogy nálunk csekély volt a reformpedagógia eszmeáramlatába csatlakozó iskolák száma; tudunk megszüntetésük ideológiai indíttatásáról, az erről és a róluk való hosszú hallgatásról; az eddig megjelent elemzések alapján úgy látjuk, hogy nagyon is figyelemre méltó, tanulságos az a munka, amely ezekben az intézményekben folyt; ismételtén olvasunk arról, hogy a világban a reformpedagógiai gondolatok, áramlatok újabb expanziója figyelhető meg; s rendszeresen szembesülünk azzal a körülménnyel, hogy ez a pedagógiai irányzat nemcsak múlt, hanem olyan jelen is, amely számunkra legfeljebb a szakirodalomból megismerhető.

É megismeréshez adhat alapot a Hermann Röhrs által szerkesztett kézikönyv.

A könyv bevezetőjét a nemzetközi tekintélyű neveléstörténész és összehasonlító pedagógiai szakember, H. Röhrs, a heidelbergi egyetem professzora írta (52 oldal), az egyes reformpedagógiai irányzatok elméleti hátterének megalapozó összefoglalását kutatók, az NSZK-ban ma is működő intézmények bemutatását azok vezetői vagy munkatársai készítették.